

telepen 3522 munkás részére ; ellenben hanyatlás volt észlelhető a munkásoknak ingyen tüzelővel való ellátásában, 1911-ben ugyanis 41 telepen 1136 munkás kapott, míg 1910-ben 58 telepen 1675 munkás.

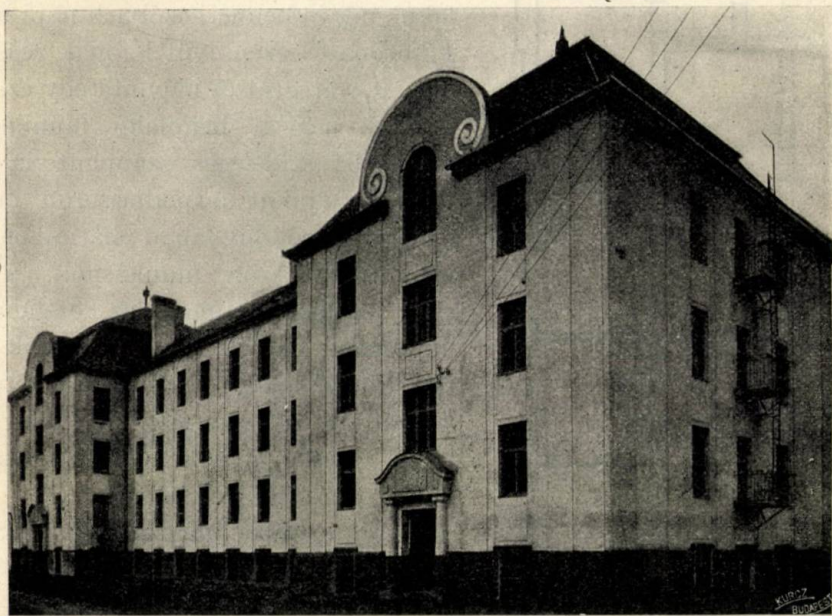
A kimutatásban felsorolt munkásjóléti intézményeken felül még a következők állottak fenn : a győri magyar vagon- és gépgyárban torna- és labdarugó klub a munkások bevonásával ; Grab M. fiai győri viaszos-vászon- és grabiolyárában nyugdíjalap ; a Zeiss Károly-féle győri optikai gyárban az összes munkások részére 2—3 heti szabadságra való igény ; gyári tűzoltóegylet ; Győrött a Magyar vagon- és gépgyárban, a győri szeszgyár és finomító r.-t.-nál, Grab M. fiai viaszosvászongyárában, Back Hermann hengermalmában ; Magyaróvárott a Hirtenbergi töltény- és gyutacsgyárban a fiatal munkások részére vasárnapi ismétlőiskolát tartottak fenn.

Megemlítésre és ismertetésre méltó munkásjóléti intézmények létesültek ez évben Koestlin L. és Társai győri biscuitgyárában. A vállalat kebelében egy munkássegélyalap létesítettett, melynek az összes munkások tagjai, s melynek ügyeit a munkások által választott 11 és a munkaadó által delegált 4, összesen 15 választmányi tag havonként megtartott ülésen intézi. A választmány munkástagjait a munkások az évenként megtartandó közgyűlésen szótöbbséggel választják. A segélyalapot a munkaadó által évenként adományozott 2600 koronával, valamint a munkásoktól a munkarend alapján beszedett büntetéspénzekből és egyéb adományokból gyarapították, így nevezetesen az évenként rendezett táncmulatság bevételéből. A munkások azonban a segélyalap bevételéhez hozzájárulni semmivel sincsenek kötelezve. Ezen segélyalap a munkások betegsége esetén a napi bérüknek mintegy 30—40 %-át téríti meg, balesetek esetén fájdalomdíjat ad, halál esetén pedig a temetkezési költségekhez járul hozzá. A segélyalap egyévi fennállása óta 93 betegnek 262 munkanap után 1.680 koronát, 3 baleset után fájdalomdíjak fejében 350 koronát és 2 halálesetben temetkezési költségmegtérítés czímén 55 koronát, összesen 2.085·88 koronát fizetett ki.

A munkáshiány napról-napra erősebben volt érezhető ; enyhítése és a munkáskérdés könnyebb és biztosabb megoldása céljából tehát a gyár az 1911. év nyarán egy 450 munkást befogadó otthont épített és rendezett be a legmodernebbül, mintegy 200.000 koronás költséggel. Az épület alagsorból, magas földszintből és két emeletből áll, miként azt a 779. lapon közölt fénykép mutatja. A munkásotthon november

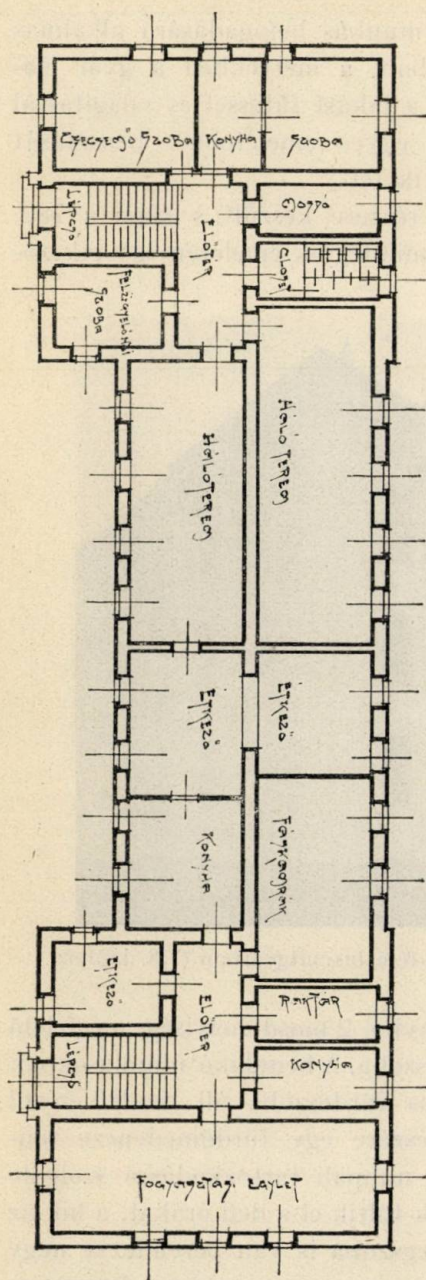
1-én adatott át rendeltetésének s a 450 munkás befogadására alkalmas helyiségeken kívül 4 lakást foglal magában, a melyekben a gyár előmunkásait és művezetőit helyezte el, kik a lakást fűtéssel és világítással együtt díjmentesen kapták. Az otthon egyes emeleteinek beosztását a 780. és 781. lapon közölt rajzok tüntetik fel.

Mindegyik hálóterem 20 munkásnő részére készült s képe a 782. lapon látható. A hálótermeken kívül van mindegyik emeleten egy étkező-

Munkásotthon a győri Koestlin L. és Társai-féle biscuitgyárban (778. laphoz).

terem 80 személy részére, továbbá egy konyha, 2 mosdóhelyiség, megfelelő számú klozetek és a felügyelők részére szoba. A bennlakó munkásoknak a padlásemeleten egy modern két kádas fürdőszoba áll rendelkezésül és a pinczehelyiségben a munkásnők részére egy fürdőmedence rendeztetik be. Található az épületben egy nappali tartózkodásra szolgáló helyiség, a hol a gyár munkásai közül azok töltik el a déli órákat, a kik az ebédjüket a gyárba hozzátják. Külön betegszoba is van berendezve négy ágygyal a betegek részére, hol ezeket a gyári orvos naponként látogatja. Különösen említésre méltó, hogy a gyár a csecsemőgyermekről sem feledkezett meg; ugyanis egy terem áll nyitva azon munkásnők részére,

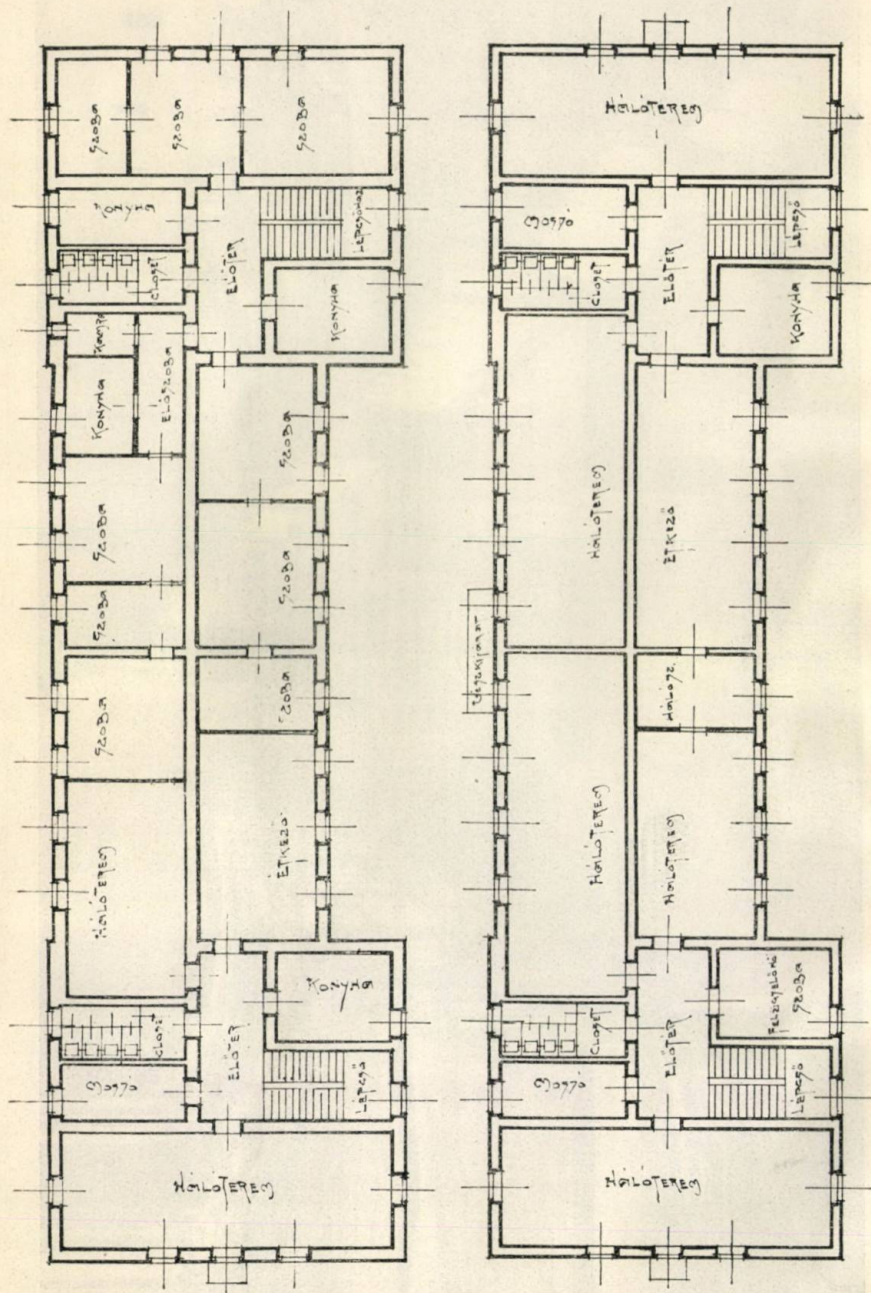

Koestlin L. és Társai piskótagyárában lévő munkás-otthon alagsorának alaprajza (779. laphoz).

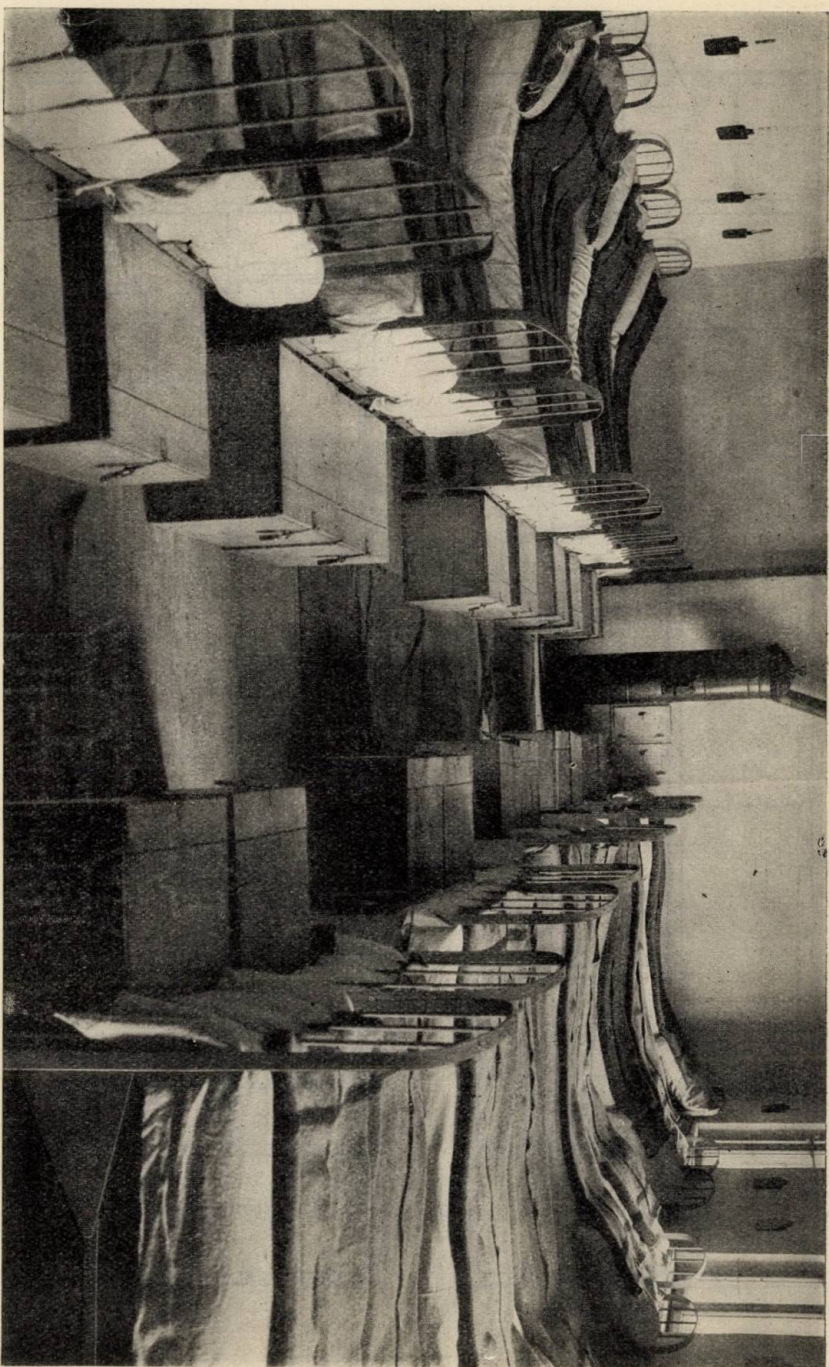
kik csecsemőgyermeküket magukkal hozni kénytelenek. Ezen gyermekek a részükre fenntartott elkülönített helyiségben állandó felügyelet alatt vannak. A munkásotthonban 250 munkásnő volt elhelyezve, a kik közül 120 a szálláson kívül teljes ellátást is kapott, míg 130 csakis lakásra tarthat igényt. A bennlakóknak és bennétkezőknek napi bérök 1 korona és ezenkívül kapnak reggelit, ebédet, vacsorát és naponta egy cipőt; kapnak még a bennlakó munkásnők mosáshoz szükséges szappant is, úgy hogy ruhájukat a padlássoron berendezett mosókonyhában bármikor kimoshatják. Azon munkásnők, a kik csak szállást kapnak az otthonban, naponként délben szintén kapnak egy-egy tányér meleg levest; részükre elkülönített étkezőtermek vannak. Egy ilyen étterem fényképét a 783. lapon közölt ábra tünteti fel.

Az otthon alagsorában a gyár fogyasztási szövetkezetet is létesít el-
 árusítóhelylyel.

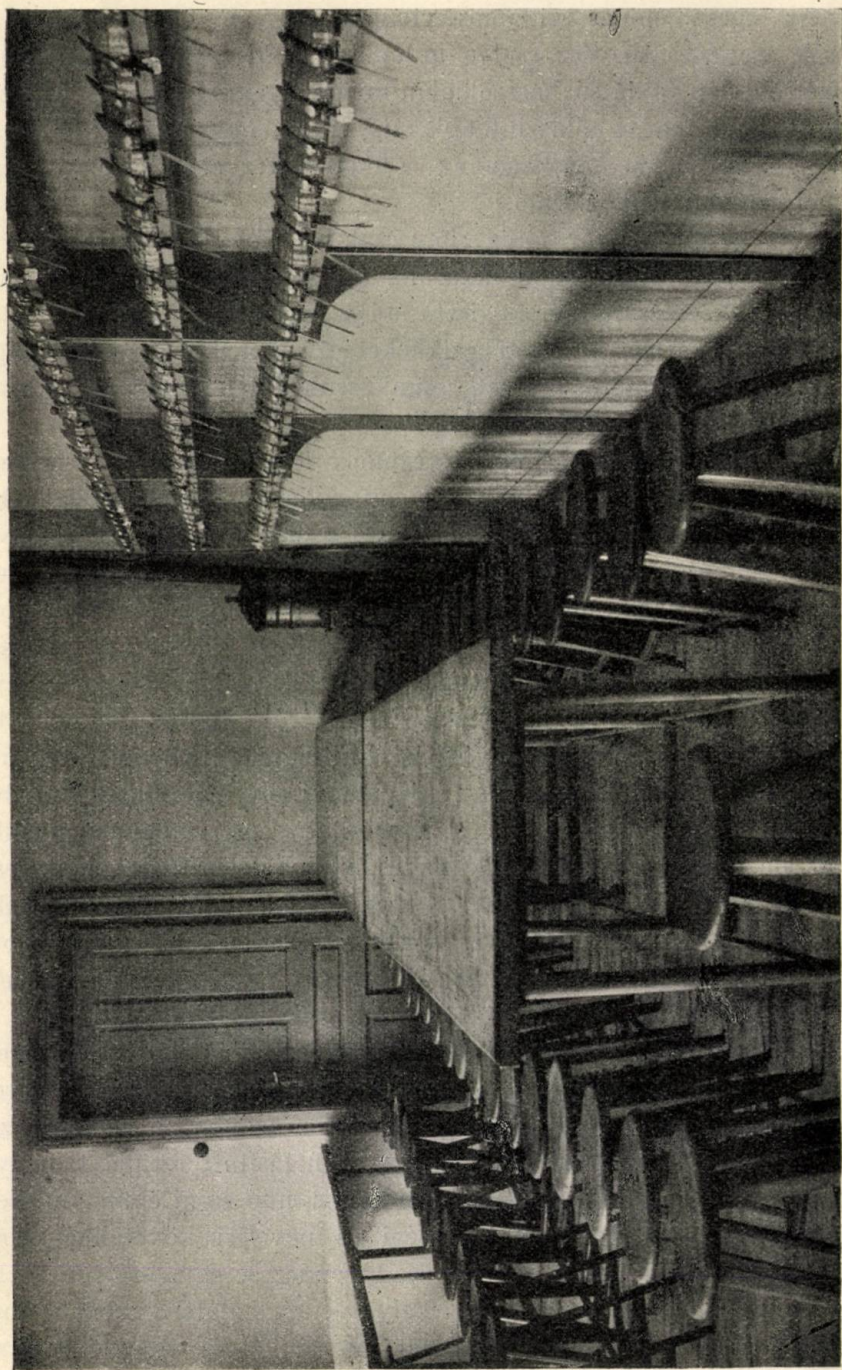
Az otthonban a rendet a bennlakó házgondnok, kapus és három felügyelőnő tartja fenn, míg az ételeket 2 szakácsnő és 2 segédszakácsnő készíti el. A felügyelőnők kötelesek az otthonban a rendre és tisztaságra minden irányban ügyelni és ezen kötelezettségük lelkiismeretes teljesítéséért a házgondnoknak felelősséggel tartoznak. A kapus ügyel arra, hogy a leányok este legkésőbb 9 órakor otthon legyenek, lefeküdjenek és reggelig csendben helyeiken marad-

Koestlin L. és Társai piskólagár munkásothton-épületének földszinti és emeleti alaprajza (779. laphoz).

A Koestlin L. és Társai gyóri piskótagyárában lévő női munkáshálóterem (779. laphoz).

A Kőestlin L. és Társai győri piskótagyárának munkásélkezője (780. laphoz),

janak. Az egész épület villamos világítással van ellátva. Hogy a munkások esetleges tűzvész esetén az épületből kiszabadulhassanak, az épület két oldalán és hátsó hosszoldalán mentőlétrákkal van ellátva, ezek azonban csak a magas földszint ablakáig érnek, hogy éjjeli időben az ablakokon senki be ne mászhasson; a mely intézkedés erkölcsi szempontokból nagyon helyén való.

Az év vége felé a gyár — egyelőre csak egy-két gyári osztályban — a női munkásokat egyforma munkaruhával és fejkötővel látta el, mely nemcsak munkásegészségügyi és tisztasági szempontból dicséretre méltó, hanem tekintve, hogy élvezeti czikkeket gyártanak, közegészségügyi szempontból is kívánatos; ilyen munkásruhával ellátott munkásnőt ábrázol a 785. lapon közölt fénykép.

Nagy horderejű munkásjóléti intézmény létesült a m. kir. selyemfonódában, mely a tolnai m. kir. selyemfonódában létesült árvaházhoz hasonló és »Orfelinát« elnevezést kapott a hasonló francia intézmények után. Az orfelinátokban fiatal elhagyott leányokat nevelnek ipari munkára, de e mellett nagy gondot fordítanak arra is, hogy a leányok a kötelező oktatásban is részesüljenek, testi épységüket fejleszték, vallásosságuk gyarapíttassék és végül mód nyújtatik nekik, hogy 18 éves korukra kis tőkét is gyűjthessenek. Ezen kiváló fontos munkásjóléti intézményt a m. kir. selyemtenyészési főfelügyelőség honosította meg hazánkban és a második ilyen jóléti intézményt a győri selyemfonódában állította fel. Ezen orfelinátokba a leányokat a gyermekmenhelyekből veszik át, de csak olyanokat, a kik rendes iskolakötelezettségüknek eleget tettek és 13-ik évüket betöltötték. A menhelyek, midőn a gyermekeket az orfelinátoknak átadták, 15 éves korukig nyilvántartják, de gondozásukra sem anyagilag, sem erkölcsileg befolyással nincsenek és a gondozásért sem fizetik többé a havi 8 korona szokásos ellátási díjat.

Az orfelinát részére a m. kir. selyemtenyészési főfelügyelőség ideiglenesen a régi munkásotthont rendezte be és modern mosdó- és fürdőszobákkal, külön éttermekkel látta el; ez évben azonban a várostól szerzett a gyár mellett egy 2000 négyszögöl nagyságú fásított területet, melyen új otthont épít az orfelinát részére; de addig is, míg ez új épület meglesz, a régi otthont fiatal leányok egészségi és nevelési követelményeinek megfelelően rendezték be. A hálótermek berendezése egyszerű, de tiszta; egy-egy helyiségben 25 leány van elhelyezve. A hálótermekből nyílnak a mosdószobák, vízvezetékekkel felszerelt mosdókkal és mindegyik leány

részére számmal megjelölt törülközőkendőkkel. A ruhatárban mindegyik munkásleány részére külön szekrény van, melyek nincsenek ajtóval lezárva, hanem csak egy elhúzható függönnyel befödve, hogy jó szellősek legyenek. A leányok tisztántartására nagy gondot fordítanak s hetenként kétszer fürödni küldik őket. Az éttermet is, miként a hálótermeket a tisztaság jellemzi. A leányok tizenként viaszosvászonnal borított asztalok mellett ülnek és minden leánynak megvan a helye, hol asztalfiókjában kézimunkáját, olvasmányait tarthatja. Az étterem falát vallások feliratok díszítik. Itt tartják a vasárnapi ismétlő oktatást is, ezért nagy tábla áll a terem végén. Az étterem mellett van a konyha, honnan az asztalfőn ülő, rendszerint legjobb viseletű leány hozza be az étkeket és osztja ki társai között. A heti étrend az étterem falán függ, mely igazolja, hogy a leányok testi erejüknek megfelelő nagyon jó ellátásban részesülnek. A felügyelőnő a munkásleányokkal együtt és ugyanazt étkezik. A hálótermeket és éttermet takarító-nők tisztogatják, míg a munkásleányok csak ruhájukat tisztogatják és mossák a közös mosókonyhában.

A Koestlin L. és Társai-féle piskotagyár munkásnője gyári ruhában (784. laphoz).

Az orfelinátban a munkásleányokat évenként két öltözet ruhával, köténnyel és téli, valamint nyári kendővel látják el. A gyárban a leányok fatalpú papucsokban járnak, kimenőre azonban cipőt kapnak. A leányok az orfelinátból vasárnap reggel felekezetek szerint elkülönítve templomba járnak, délután pedig vagy sétát tesznek vagy tornásznak az udvarban. Minden nap este azonban tartoznak 8-kor ágyban lenni, mikor az összes villamos lámpákat eloltják és reggel 5-kor harangszóval a takarító-nő ébreszti őket fel.

A leányok kezdőfizetése ugyanaz, mint az otthonon kívüli munkásleányoké, vagyis napi 80 fillér, de csakhamar egy koronára emelkedik. A munkabéreket hetenként fizetik ki, azonban a bért nem kapja a munkásleány kezébe, csak pontos elszámolást egy a nevére szóló könyvben. A munkabérből napi 40 fillér levonatik háztartási hozzájárulás címén,